

Transparentnost státního rozpočtu

19. října 2010 zveřejnilo Centrum pro rozpočet a politické priority se sídlem ve Washingtonu D.C. výsledky rozsáhlého srovnávacího výzkumu „Open Budget Survey 2010“ o transparentnosti státních rozpočtů v 94 zemích. Hodnocen byl rozsah informací o hospodaření státu poskytovaných vládou široké veřejnosti a to prostřednictvím Indexu otevřeného rozpočtu, který umožňuje rychlé porovnání různých zemí i vývoj v jedné zemi v čase. Jedná se o jediné pravidelné, nezávislé a srovnatelné měření transparentnosti státních rozpočtů na světě.

Česká republika se umístila se 62 body ze 100 možných na 18.-19. místě a celkově je její přístup k poskytování informací o veřejných financích hodnocen jako velmi dobrý. Pro srovnání Slovinsko získalo 70 bodů, Německo 68, Polsko 64 a Slovensko 57. Maďarsko nebo Rakousko hodnoceny nebyly.

Index otevřeného rozpočtu (Open Budget Index) je stanoven na základě odpovědí na 92 otázek v dotazníku, který podrobně zkoumá osm základních rozpočtových dokumentů, jejich dostupnost pro širokou veřejnost a rozsah poskytovaných informací. Současně je zkoumána i role zákonodárců a Nejvyššího kontrolního úřadu a možnost občanů podílet se na procesu rozhodování o rozpočtu. Nejedná se o výzkum názorů, ale o hodnocení na základě mezinárodně uznávaných kritérií. Dotazník vyplňují nezávislí odborníci. Objektivnost výsledků zvyšuje dále účast dvou recenzentů a v případě České republiky i vyjádření zástupce Ministerstva financí. Nyní zveřejněné výsledky se týkají rozpočtových let 2008 a 2009.

Index otevřeného rozpočtu je zveřejněn již po třetí. Srovnatelné výsledky z let 2006, 2008 a 2010 jsou k dispozici pro 40 zemí a ukazují zlepšení průměrné hodnoty indexu ze 47 bodů v roce 2006 na 56 bodů v roce 2010. Index v České republice vzrostl ve zkoumaném období o jediný bod a to ze 61 na 62 bodů.

Z celkem osmi hodnocených rozpočtových dokumentů byly v České republice hodnoceny „výborně“ pouze měsíční a čtvrtletní zprávy o pokladním plnění státního rozpočtu. „Velmi dobře“ jsou hodnoceny Vládní návrh státního rozpočtu, Zákon o státním rozpočtu, Státní závěrečný účet a Stanovisko Nejvyššího kontrolního úřadu k návrhu státního závěrečného účtu. Ostatní dokumenty jsou hodnoceny „nedostatečně“. Důvodem pro toto hodnocení Pololetní zprávy o plnění státního rozpočtu je skutečnost, že tato zpráva nebyla podle použitých kritérií zveřejněna včas, tj. do tří měsíců po skončení prvního pololetí roku. Poslední dva hodnocené dokumenty v České republice vůbec neexistují. Jedná se o předběžnou zprávu o rozpočtu (Pre-Budget Statement) a o rozpočet pro občany (Citizens Budget).

Předběžná zpráva o rozpočtu by měla být zveřejněna měsíc před předložením vládního návrhu státního rozpočtu Poslanecké sněmovně. Cílem této zprávy je informovat o základních parametrech připravovaného státního rozpočtu, tj. celkových výdajích, celkových příjmech a jejich saldu. Tyto údaje byly v České republice s požadovaným předstihem veřejnosti k dispozici jen v některých letech, v hodnoceném roce 2009 však nikoliv.

Rozpočet pro občany je dokument, ve kterém jsou vhodnou formou shrnuty informace o rozpočtovém procesu, rozpočtových prioritách, nejvýznamnějších příjmech, výdajích, saldu, způsobu jeho financování a vývoji státního zadlužení. Součástí tohoto dokumentu by měl být i srozumitelný slovníček základních pojmů.

Doporučení pro Českou republiku se týkají především zahájení zveřejňování předběžné zprávy o rozpočtu a rozpočtu pro občany a včasného zveřejnění Pololetní zprávy o plnění státního rozpočtu. Dále je doporučováno doplnit chybějící informace do Vládního návrhu státního rozpočtu a do Státního závěrečného účtu a poskytnout příležitost veřejnosti podílet se na procesu rozhodování o rozpočtu.

Podrobné informace o výzkumu, výsledky jednotlivých zemí a výzkumná zpráva jsou k dispozici na www.openbudgetindex.org.